

TARJÁN TAMÁS NEKERESD

MILAN UHDE: ÖRÖMHÍR

Nem keresem. Egyrészt mert mint a „tiszelt, kedves magyar nézők” egyikét Milan Uhde arra kér: az *Örömhír*, avagy *Frici*, *te egy angyal vagy* című családi vígjátékban ne keressék — ne keress, ne keressünk — „mindenféle bonyolult szimbólumokat, allegóriákat. A darab hősei csupán olyasmit éltek át, amiben mindnyájunknak része lehet.” Másrészt

a *totalis nincs* lepusztult állapotai közepette, ahol már nincs keresnivalónk — vagy ennek az állapotnak nincs keresnivalója bennünk —, ott oktalanság lenne ideológiai, politikai, történelmi rejtelmeket, példázatossgot keresni a kudarcot vallott apa, férj és szerető tragikomikus esetében.

Igaz, a szerencsétlen flótást - aki megéri a

pénzét — Karl Maxnak hívják, egy bizonyos (gyáros) Frigyesel barátokzik, gazdaságfilozófiai alapvetést körmöl, és ha éjszaka férfiúi ereje meg a nyikorgó parkett engedi, felesége és a cselédlány között ingázik. A feleség (Beni) rossz alvó, az ifjú örömförrás (Leni) túlzottan szeret sakkozni — hogy az ikerített nevű hölgyek meghalási mániájáról már ne is beszéljünk. Így tehát az ág is húzza hősünket, de minden jó, ha jó a vége, és Frici azért *angyal ex machina*, hogy rendet machináljon a káoszban.

Az 1936-os születésű cseh író (mellékfoglatkozásban jelenleg — legalábbis az októberi magyar bemutató idején még bizonyosan — hazája államtanácsának elnöke) nagyon helyesen mérte föl, hogy Marx Károlynak az életrajzokban sem kendőzött csapodársága csekély szerepet játszott a világforradalom kirobbanásában és a szocializmus későbbi állását (fekvését) sem igen befolyásolta. A kabaréjelenetek sorozatának ható, ám emeltebb, groteszk igényességgel szervezett mű attól jön mozgásba, hogy Marx és Engels neve évtizedeken át tabu volt az érdemi kritika számára, portréjuk ikonként hullámzott a felvonuló, szentképként függött a hivatalokban instanciázó halandók feje fölött, magánszemélyeként pedig legfőjebb úgy vehettük őket a szánkra, mint a derék leányokat nevelő pedagógust (Marx), illetve a bőkezű jótévőt (Engels). A szexuális gerjedelmét veseirritációnak álcázó Ma(r)x és a pénzt részegen szóró Frigyes mulatságos botladozásának színjátéka, az *Örömhír* így egyben kárörömhír a végre több értelemben is felszabadult publikumnak. A cím az *evangéliumi*, mélységesen profán utalással szorozza be a perszifiláló dramaturgia hatását.

A Katona József Színház és a TV—1 Stúdiószínháza jól formált, mulatságos előadást prezentált a Kamrában, Dömölky János rendező szakszerű és pontos irányításával. Zsótér László olyan látványt (-díszletet) tervezett, amelyet természetesen hiába keresnénk Londonországi Nekerese térképén. Nyilván valamely antikvárium (vagy az önkritikát gyakorló Kossuth Kiadó?) hathatós segítségével kellett ahhoz, hogy a tetthelyen bálákban álljon, furcsa könyvespolcokon roskadozzon, mindent a borulékonyág érzetét keltve támasszon alá a marxizmus—leninizmus klasszikus és elemző szakirodalmá. Letépkedett címdalalokból, könyvborítókba mintázódik még a talpalávaló is: nyomtatott betűkkel telerótt papírlapokat tapodva botorkálhatunk a helyünkre. A megtiprás ugyanolyan szimbolikus értelmű, mint a bejárat labirintusa vagy a nézőtér (történelmi) sötétségnek is beillő félhomálya, neonpokolfényekkel adva hozzá a (jelképes) vöröset.

Andorai Péter (Karl Max) és Takács Katalin (Beni) (Pintér Márta felvétele)

Az ügyes térképzés amorf átjáróháznak láttatja a zsúfolt, stílusalanná vedlett lakást. Még láthatatlan kamra is látható a Kamrában: cselédszoba, sakktáblával és rajongóan baloldali cselédlánnyal.

A Dömölky választotta megoldás közel jár a bohóctréfához. A színészek maguk is mulatnak a fejleményeken, nem kikacsintva, nem mímelt kacarászással, hanem azzal a benső derűvel, amelyet a nézőkre is átragasztanak. A darabszerkesztés ismétlődő technikája, mulatságos hangeffektusai, angolparki, elvarázsoltkastélyos kísértetiessége, és főleg a mind a négy szereplőt jellemző infantilizmus a cirkusz, a vurstli és a dedó összehangolt, eredeti és egyszeri egyvelegét állítják elő. Andorai Péter Ma(r)xa a szóraprofilozófus, az óriáscsecsemő-ruhát öltött kétbalkezes. Lefittyedt ajkú búbánatossága épp annyi nagyságot közvetít, amennyi a meggyőző kicsiséghez kell. Egy shakespeare-i hős izgalommal szedi a lábát — akit Arany János és **Eörsi István** egyszerre fordított magyarra. De mondhatnánk azt is, hogy ő a marxizmus búsképű lovagja, akihez Bán János Frigyese habzsoló Sanchóként tartozik. Vele még a bábszínház is bezsinegeződik: a tökéletesen kimunkált, és tökéletesen irreális tánci-tánci. Bán zuhanásai a színpad mögül olyan bohóci hangokat hallatnak, hogy talán tényleg csak az ő hanyattesései tudnak ily meggyőzően fülsérteni.

A kétszerkettős dráma női oldalán Takács Katalin a bölcs koraöregség megformálója. Mindent tud, amit nem kell, semmit nem tud, amit kéne. Ő az, aki feltétel nélkül föláldozza a külsejét, a testét. A végtagjai dupla hosszúságúra nyúlnak a kalimpálásban. Elhadonássza kedvenc férje orra előtt a világtörténelmet, kicsiklandozza a helyzet komolyságát a helyzet képtelensége alól. Söptei Andrea mint Leni a leányanyák visításától a kékharisnyák progresszivitásán át a proletár öntudatig minden lehető kimászkál magának. Ő is tartja magát Dömölky játékszabályához: nekem igazam van, mert nekem van igazam! Ez az Uhde-féle marxizmus képlete. Ezért hordatik valamennyi színész orra a normális hordhelyzet fölött.

Két formaproblémát tisztázni kell a rendezőnek a tévéfölvétel idejére. Az egyik: miért élnek, akik haltak? A másik: az abszurd és groteszk darabok itt is mutatkozó befejezetlensége elfogadható-e a képernyőn pusztán némajátékként, négyes semmibe meredésként?

A második részt ne nagyon keresd. Amit a végén kereshetünk, az pedig annyi: jó, hogy vége!, de jó-e immár minden?

Milan Uhde: Örömhír (Kamra)

Fordította: Bojtár Endre. Látvány: Zsótér László. Rendező: Dömölky János.

Szereplők: Andorai Péter, Bán János, Takács Katalin, Söptei Andrea.